

## 69.

### **Κουκλοθέατρο και δημιουργικότητα: Μια ερευνητική προσέγγιση**

*Αντώνης Λενακάκης, Μαρία Λουλά*

#### **Περίληψη**

Η παρούσα εργασία διερευνά τις δράσεις του/της εκπαιδευτικού που αξιοποιεί την κούκλα στη γλωσσική διδασκαλία, καθώς και το είδος και τις ποιότητες ανταπόκρισης των μαθητών/μαθητριών που συμμετέχουν σε μία τέτοια διαδικασία. Η ανάλυση των γραπτών κειμένων των μαθητών/τριών που συμμετείχαν στην έρευνα καταδεικνύει τη θετική επίδραση της κούκλας στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης και την παραγωγή γραπτού λόγου από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

#### **Abstract**

This paper, investigates the actions of the teacher who utilizes the puppet in the language teaching and the type and qualities of response of students who participate in such a process. Accomplished in B' grade students, collected children's writings based on use of puppet and, after their analysis, highlights the positive impact of the puppet in language teaching and the cultivation of creativity of students.

#### **Εισαγωγικά**

Το κουκλοθέατρο στην εκπαίδευση και η αισθητική αγωγή εν γένει αποσκοπούν στη δημιουργία δεσμών μεταξύ μαθητευομένων με τα αντικείμενα και ευκαιριών έκφρασης και ολόπλευρης καλλιέργειάς τους. Η ενεργοποίηση των αισθητηριακών παρορμήσεων του παιδιού προκαλεί πολυαισθητηριακές εκφράσεις/αναπαραστάσεις, μια κίνηση που με τη σειρά της δρομολογεί αποκαλύψεις του ανθρώπινου στοιχείου ενώπιον των παιδιών και την έξοδό τους από το κλειστό κέλυφος της υποκειμενικότητάς τους, για να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τους άλλους ανθρώπους (πρβλ. Λενακάκης 2013). Η τέχνη του κουκλοθέατρου στο σχολείο δεν παραμένει μόνο στην κούκλα-αντικείμενο, αλλά αφορά και κάθε αντικείμενο που μπορεί να μεταμορφωθεί και να αποκτήσει ζωή στην παιδική φαντασία και δημιουργικότητα (Κοντογιάννη, 1993:15). Υπό αυτή την έννοια, το κουκλοθέατρο λειτουργεί ως μέσο έκφρασης και κοινωνίας της έμφυτης

δημιουργικότητας που ενυπάρχει σε κάθε παιδί (Cheese 2005). Οι κούκλες, όταν ζωντανεύουν, κινούνται ελεύθερα στον χώρο και στον χρόνο και χτίζουν κόσμους πρωτόγνωρους, κόσμους δίχως όρια στη φαντασία και στη δημιουργικότητα (Marshall 2013).

Το κουκλοθέατρο για τα παιδιά βασίζεται πάνω στο παιχνίδι, το οποίο σύμφωνα με τον Winnicott, *«κάνει την πραγματικότητα ένα ουσιαστικό κεφάλαιο της ύπαρξης»* και βοηθά στην αναζήτηση του εαυτού, δεδομένου ότι μόνο όταν το άτομο είναι δημιουργικό –γεγονός που επιτυγχάνεται μέσα από το παίξιμο– μπορεί να ανακαλύψει τον εαυτό του (Winnicott, 2000:14, 105). Μέσα από τη διαδικασία του παιχνιδιού, δημιουργούνται ευκαιρίες δημιουργίας και μάθησης, προσδίδοντας σ' αυτό *«τη μορφή μιας ερευνητικής δραστηριότητας, όπου το παιδί, όπως ο αληθινός ερευνητής, χρησιμοποιεί υποδείγματα στην εργασία του»* (Thyssen στο: Αυγητίδου, 2001:268). Επιπλέον, *«η κούκλα σαν παιχνίδι και το παιχνίδι σαν λειτουργία σχετίζεται με τα στάδια ανάπτυξης του παιδιού»* (Παρούση, 2009:16), ενώ, σύμφωνα με τον Vygotsky (1997), το παιδί μεγαλώνει δημιουργικά, μόνο όταν στον χώρο του παιχνιδιού και της φαντασίας, το ίδιο μπορεί να υπερβαίνει τη μέση ηλικία του, την καθημερινή του συμπεριφορά και να γίνεται ένα κεφάλι ψηλότερο.

### **Ο παιδαγωγός ως εμπνευστής και δημιουργός**

*«Τα παιδιά έλεγαν ό,τι δεν θα τολμούσαν ποτέ να πουν στον αληθινό τους δάσκαλο»* (Rodari, 1985:138), αυτό θα μας πει ο μεγάλος παιδαγωγός Gianni Rodari, επισημαίνοντας την τεράστια δύναμη της κούκλας στα χέρια ενός παιδαγωγού. Οι κούκλες επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να διεισδύει στον εσωτερικό κόσμο των παιδιών, να κατανοήσει τα προβλήματα, τους φόβους και τις αγωνίες τους και να τους εξασφαλίσει τόπους συναισθηματικής εκτόνωσης και ψυχαγωγίας. Μία κούκλα μπορεί να βοηθά τον/την εκπαιδευτικό σε οποιαδήποτε στιγμή, να ηρεμεί τα παιδιά, να είναι αυτή που θα φέρνει καινούργιες ιδέες και εκπλήξεις, να γίνεται ο συνδετικός κρίκος του παιδιού με το σχολείο, εμπλουτίζοντας τη σχολική ζωή με παιχνίδι (Θεοχάρη-Περάκη, 1988:91-93).

*«Το κουκλοθέατρο αντικατοπτρίζει τη σχέση του δημιουργού με το δημιούργημα»* (Jurkowski, 1988, στο: Παρούση, 2012:28), μια μοναδική ευκαιρία αυτοέκφρασης και ελευθερίας, που στην περίπτωση που ο κουκλοπαίκτης είναι ο ίδιος ο παιδαγωγός σημαίνει ότι ο μαθητής-θεατής *«έχει την ευκαιρία να συνδεθεί με τον μύθο που του προτείνεται, με τρόπο ώστε να του επιτρέπεται να πραγματώσει νοητά, έστω και εν μέρει, μια επιθυμία στην οποία η πραγματικότητα κάνει ελάχιστες ή και καθόλου*

παραχωρήσεις, και έτσι να κατακτήσει κι ο ίδιος αυτή την τέλεια ελευθερία αυτοέκφρασης που απολαμβάνει ο κουκλοπαίχτης» (Παρούση, 2012:38). Η χρήση της κούκλας από τον παιδαγωγό εγκαινιάζει χώρους ελεύθερης αυτοέκφρασης και ευκαιρίες λόγου, κατάθεσης σκέψεων, ιδεών και δημιουργημάτων (Naylor et al., 2007:10). Όλοι άλλωστε αναζητούμε τέτοιους τρόπους ελευθερίας, «για να παραβιάζουμε τα σύνορά μας, να επεκτείνουμε τα όριά μας, να γεμίσουμε το κενό μας, να ολοκληρωθούμε» (Grotowski, 1982:37).

Η κούκλα μπαίνοντας στην τάξη δίνει ζωή και κάνει το καθημερινό μάθημα περισσότερο οικείο και ελκυστικό. Γιατί η εμπύχωση της κούκλας αποτελεί το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στους δύο κόσμους της κούκλας, της φθοράς και της αφθαρσίας. Η ίδια κίνηση της δίνει πνοή, παλμό και ρυθμό (Αναστασόπουλος 1991). Γι' αυτό και ο κάθε παιδαγωγός θα πρέπει να επιτρέπει στην κούκλα να τον/την οδηγεί, αντιμετωπίζοντάς την σαν έναν πραγματικά ανεξάρτητο χαρακτήρα, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο την ανάπτυξη μίας ζωντανής σχέσης ανάμεσα στα παιδιά και στην κούκλα, μιας σχέσης που θα προάγει την ελευθερία και τη δημιουργικότητα.

### **Εφαρμογές του Κουκλοθέατρου στην Εκπαίδευση**

Το κουκλοθέατρο στην εκπαίδευση το αντιμετωπίζουμε περισσότερο ως βασική αρχή διδασκαλίας παρά ως μέθοδο (πρβλ. Holler 1965). Ξεκινώντας από την κατασκευή της κούκλας, ο/η μαθητής/μαθήτρια αναπτύσσει και συντονίζει τη λεπτή κινητικότητα, βιώνει τη χαρά της δημιουργίας, εξερευνά το περιβάλλον και τα υλικά που βρίσκονται γύρω του/της, καλλιεργεί τις αισθήσεις και τη δημιουργικότητά του/της, απολαμβάνει τη μαγεία της τέχνης και «εξελίσσει την αισθαντικότητά του» (Κοντογιάννη, 1992:112). Μέσω της κίνησης της κούκλας, καλλιεργούνται οι κινητικές και κιναισθητικές δεξιότητες, πλουτίζονται οι εμπειρίες και αποκτάται η δυνατότητα για εκτόνωση, προβολή του εαυτού, ικανοποίηση των προσδοκιών και των προσωπικών αναγκών (ό.π.:113).

Διαμέσου του κουκλοθέατρου επιτυγχάνεται η επικοινωνία ανάμεσα στα πρόσωπα που μετέχουν στη δραστηριότητα (Κοντογιάννη, 1993:17) και παράλληλα καλλιεργείται η δημιουργία ενός αισθήματος συνεργασίας και ομαδικότητας, ο σεβασμός προς τον άλλον, η αποδοχή και η αλληλεγγύη. Επιπλέον, μέσα από τη συλλογική δουλειά και τις συζητήσεις, τα παιδιά ενεργοποιούν τα ανώτερα επίπεδα σκέψης τους και εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους (Quintero, 2011:8, Παρούση, 2009:99), βελτιώνεται η συμπεριφορά τους (Lennon & Barbato, 2001, στο: Wallace & Mishina, 2004:2), αναπτύσσεται η πρωτοβουλία και προωθείται η άσκηση για την

υπεύθυνη ολοκλήρωση μιας εργασίας. Ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα με τη χρήση της κούκλας επιβεβαιώνουν τέλος την καταλυτική επίδραση που ασκεί το κουκλοθέατρο στην κατανόηση επιστημονικών όρων και εννοιών (βλ. Παρούση & Τσελφές, 2011), σε προγράμματα διδακτικής της λογοτεχνίας, γραμματισμού, διαπολιτισμικότητας, περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και αγωγής υγείας (βλ. Κοντογιάννη 2012).

### **Η κούκλα ως όχημα δημιουργικότητας στις γλωσσικές διαδικασίες**

Η γλωσσική διδασκαλία οφείλει να έχει δυναμικό χαρακτήρα, να επεξεργάζεται νέα υλικά και θέματα, να βρίσκεται κοντά στον παιδικό κόσμο, να κινητοποιεί τους/τις μαθητές/μαθήτριες και να εξελίσσεται με τρόπο ώστε να τους/τις κάνει να αισθάνονται δημιουργικοί/δημιουργικές μέσα από τις γλωσσικές διαδικασίες (Κουτσογιάννης, 2001). Η γλώσσα ως κοινωνικό και επικοινωνιακό γεγονός είναι μια θέση με την οποία η Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία ασχολείται τα τελευταία χρόνια συστηματικά (βλ. Κωστούλη, 2009, 1997, Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997). Η έννοια της εγγραμματοσύνης έχει επαναπροσδιοριστεί ως ικανότητα χρήσης της γλώσσας για την παραγωγή και επεξεργασία ποικίλων, κοινωνικά διαμορφούμενων τύπων κειμένου.

Μελετητές που ασχολούνται με το κουκλοθέατρο στην εκπαίδευση τονίζουν πως η τέχνη αυτή δημιουργεί κίνητρα στους/στις μαθητές/μαθήτριες και συντελεί με ουσιαστικό τρόπο στην προώθηση της γλωσσικής τους ανάπτυξης (Low & Matthew, 2000, στο: Naylor et al., 2007:2). Το κουκλοθέατρο εμπεριέχει όλα εκείνα τα στοιχεία για την ανάπτυξη του παιδιού, όπως είναι ο λόγος και η επικοινωνία (Jurkowski, 2007, στο: Βίτσου, 2012), προωθεί τη βιωματική μάθηση και δίνει ευκαιρίες για δημιουργία ποικίλων επικοινωνιακών συνθηκών και ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Η άμεση χρήση της γλώσσας σε πραγματικές επικοινωνιακές συνθήκες, όπως αυτές που αναδύονται μέσα από το κουκλοθέατρο, βοηθά το παιδί να κατακτά τη γλώσσα και να εξωτερικεύει τις συντακτικές της δομές (Moffet, 1996, στο: Βίτσου, 2012).

Η κούκλα στην τάξη, μέσω της εμπύχωσής της από τον εκπαιδευτικό, οδηγεί τα παιδιά σε δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου που σχετίζονται με αυτήν. Έτσι, η δραστηριότητα της γραφής αποκτά νόημα και εξυπηρετούνται θεμελιώδεις γνωστικοί στόχοι, δίχως αυτό να γίνεται αντιληπτό από τα παιδιά (Keogh et al., 2006). Οι μαθητές/μαθήτριες, χρησιμοποιούν τις γλωσσικές δεξιότητες με δημιουργικό τρόπο, γεγονός που

τους παρέχει τη δυνατότητα να “κοιτάζουν” πέρα από την εκμάθηση της γλώσσας ως αυτοσκοπού (Jarka, 1974).

Με βάση τις απόψεις του Mc Naughton, τα παιδιά που βιώνουν δραστηριότητες σχετιζόμενες με την ενσάρκωση ρόλων φαίνεται πως, όταν καλούνται να παραγάγουν γραπτό λόγο, προβαίνουν σε κατάλληλες γλωσσικές επιλογές, εκφράζουν δημιουργικά τις απόψεις τους και προτείνουν λύσεις περισσότερο από ό,τι τα παιδιά που δεν εμπλέκονται σε παρόμοιες δραστηριότητες (Mc Naughton, 1997, στο: Sun, 2003). Η χρήση της κούκλας ενθαρρύνει τα παιδιά ώστε να δοκιμάζουν τις ιδέες τους, να τις διερευνούν και να τις επεξεργάζονται τα ίδια (C. L. Piazza, 1999, στο: Reidmiller, 2008:6), γεγονός που τα βοηθά να διευκρινίζουν τον τρόπο σκέψης τους και να αναπτύσσουν την ικανότητά τους στον λόγο (Naylor et al., 2007:2).

### **Η ερευνητική παρέμβαση**

Η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στην αξιοποίηση πρακτικών από το ρεπερτόριο της Θεατροπαιδαγωγικής (Λενακάκης, 2008), με εστίαση στη χρήση του κουκλοθέατρου ως θεάματος και ως δραστηριότητας, όπου ο/η δάσκαλος/δασκάλα είναι ο ενεργητικός πομπός και τα παιδιά οι ενεργητικοί δέκτες. Αυτού του είδους η επικοινωνία είναι ιδιαίτερα δυναμική και αποτελεσματική, καθώς, χωρίς την ύπαρξη σκηνής, η κούκλα μιλάει απευθείας στα παιδιά αναπτύσσοντας διάλογο μαζί τους (Κοντογιάννη, 1992:108-109). Το ζωντανό παίξιμο, δίχως σκηνή, ευχαριστεί τους/τις μαθητές/μαθήτριες και ταυτόχρονα, δίνεται η δυνατότητα συνύπαρξης δασκάλου/δασκάλας με κούκλες ή αντικείμενα (Δημητράτου, 2005:44).

Το περιεχόμενο της έρευνας πραγματεύεται πτυχές του Κουκλοθέατρου που αναδεικνύουν τη θετική επίδραση της κούκλας στον γραπτό λόγο των παιδιών του δημοτικού σχολείου. Ειδικότερα, επιδιώκεται η εμπλοκή της κούκλας ως παιδαγωγικού εργαλείου στη γλωσσική διδασκαλία και η διερεύνηση τόσο της αποδοχής της από τα παιδιά, όσο και της συμβολής της στην παραγωγή και καλλιέργεια του γραπτού τους λόγου.

### **Ταυτότητα της έρευνας**

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο 87<sup>ο</sup> Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης κατά το χρονικό διάστημα δύο (2) με δεκατρείς (13) Δεκεμβρίου 2013 και σε αυτή συμμετείχαν είκοσι επτά (27) μαθητές και μαθήτριες Δευτέρας Δημοτικού (τμήμα Β'1). Η εκπαιδευτική παρέμβαση υλοποιήθηκε στο μάθημα της Γλώσσας, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της δόθηκε προτεραιότητα στη

διαδικασία, δηλαδή στην ερευνητική εργασία και στη δημιουργική δράση (Λενακάκης, 2008).

### **Οι στόχοι της έρευνας**

Η εκπαιδευτική παρέμβαση αποσκοπούσε στη διερεύνηση της λειτουργίας και στην εξέταση των αποτελεσμάτων που επιφέρει η χρήση της κούκλας ως υποστηρικτικού εργαλείου στη γλωσσική διδασκαλία, αλλά και γενικότερα στο μαθησιακό περιβάλλον του δημοτικού σχολείου. Βασικό σκοπό της έρευνας αποτέλεσε η διερεύνηση του αν και κατά πόσο η κούκλα μπορεί να γίνει αφορμή για παραγωγή γραπτού λόγου, συμβάλλοντας ταυτόχρονα με επικουρικό τρόπο στη συγκρότηση της σκέψης των παιδιών και στην καλλιέργεια του γραπτού τους λόγου, μέσα σε ένα ευχάριστο και μοναδικό περιβάλλον μάθησης και δημιουργίας.

Στους στόχους συμπεριλήφθηκαν η ελεύθερη έκφραση, η ανάπτυξη του αισθήματος ασφάλειας αλλά και η ανάπτυξη της φαντασίας, της παρατηρητικότητας και της εφευρετικότητας, η καλλιέργεια της ικανότητας συνειρμού, της μνήμης, της κριτικής σκέψης, της σύνθεσης και της εύρεσης λύσεων, η απόκτηση κινήτρων για συμμετοχή και η καλλιέργεια του προφορικού λόγου, του διαλόγου και της επικοινωνιακής ικανότητας.

### **Το ερευνητικό προφίλ της παρέμβασης**

Η έρευνα βασίστηκε στο μεθοδολογικό παράδειγμα της *Θεμελιωμένης Θεωρίας* (Grounded Theory) των Glaser, Straus και Corbin (βλ. Strauss & Corbin, 1996) και είχε τον χαρακτήρα μιας *έρευνας δράσης* (βλ. Altrichter, Posch & Somekh, 2001, Cohen, Manion & Morrison, 2008).

Εργαλεία συλλογής δεδομένων αποτέλεσαν οι γραπτές σημειώσεις από παρατήρηση πριν από την έρευνα και τα γραπτά κείμενα των παιδιών που παρήχθησαν κατά τη διάρκεια της έρευνας. Προέκυψαν τρία είδη κειμένων (αφηγηματικά, πληροφοριακά, μεικτά), τα οποία κατηγοριοποιήθηκαν και αναλύθηκαν συστηματικά, με ταυτόχρονη σύγκριση των κειμένων που σχετίζονταν με τη χρήση της κούκλας, με αντίστοιχα κείμενα όπου δεν διαπιστώθηκε συσχέτιση με την κούκλα.

Η ανάλυση των γραπτών αφηγηματικών κειμένων βασίστηκε στα κριτήρια του πλαισιωμένου-αποπλαισιωμένου λόγου και της δομής ακολουθώντας το μοντέλο του Labov (βλ. Labov & Waletzky, 1967) και τη θεωρία της Stein (1982), της νοηματικής αλληλουχίας και της συνοχής, με βάση 1) την εισαγωγή και αναφορά των ηρώων και 2) τη σύνδεση των πληροφοριών. [Τη γέφυρα με τα παραπάνω μοντέλα ανάλυσης, την αποκτήσαμε μέσω της Τριανταφυλλιάς Κωστούλη, Αν. Καθηγήτριας στο

ΠΤΔΕ ΑΠΘ, η συμβολή της οποίας ήταν καθοριστική για τη μεθοδολογική ανάλυση των παραγόμενων κειμένων].

Το πλαίσιο ανάλυσης των πληροφοριακών (ανακοινώσεις) και μεικτών (αγγελίες) κειμένων άντλησε στοιχεία από την «Κοινωνική Σημειωτική Προσέγγιση» (Social Semiotics: π.χ. Hodge & Kress, 1988· Kress & van Leeuwen, 2001). Παράλληλα λήφθηκαν υπόψη η τήρηση των βασικών χαρακτηριστικών της ανακοίνωσης και της αγγελίας, όπως είχαν συζητηθεί και αναλυθεί στην τάξη, η αποτελεσματικότητά τους ως πολυτροπικών κειμένων, καθώς και το κατά πόσο τα μέσα οπτικής έκφρασης που εντοπίστηκαν στα κείμενα συνδέονται με τα γλωσσικά μηνύματα και μπορούν να εκληφθούν ως πηγές για τη δημιουργία νοήματος στις πολυτροπικές συνθέσεις.

### **Η φιλοσοφία, οι αρχές και η δομή της έρευνας**

Η έρευνα βασίστηκε στη φιλοσοφία και στις αρχές του προγράμματος εκπαίδευσης στο κουκλοθέατρο, έτσι όπως υλοποιείται στο Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. Οι βασικές αρχές της εν λόγω εκπαίδευσης είναι: (α) η έγνοια για το μικρό και «ασήμαντο», (β) η διασύνδεση των Τεχνών και (γ) η πίστη στις δημιουργικές δυνάμεις (βλ. Λενακάκης 2014).

Η έρευνα υλοποιήθηκε εντός οκτώ ημερών, στις ώρες του μαθήματος της Γλώσσας.

Την πρώτη μέρα πραγματοποιήθηκε η είσοδος της κούκλας στην τάξη και η γνωριμία της με τους/τις μαθητές/μαθήτριες. Δημιουργήθηκε ένα ευχάριστο περιβάλλον, όπου κυριάρχησε η επικοινωνία μέσω του διαλόγου μεταξύ κούκλας και μαθητών/μαθητριών, αλλά και μεταξύ μαθητών-κούκλας-εκπαιδευτικού. Η κούκλα με το όνομα «Πάρης», έδωσε πληροφορίες για την ίδια, τονίζοντας την αγάπη της για το παιχνίδι της, ένα φουσκοάλαμο, που πάντα είχε μαζί της.

Τη δεύτερη μέρα ο Πάρης με μία ευχάριστη έκπληξη προσκάλεσε τα παιδιά να προβούν σε μία δική του προφορική εξωτερική περιγραφή. Η αφορμή δόθηκε, όταν εσκεμμένα ο ίδιος είχε μπερδέψει μία φωτογραφία του ανάμεσα σε καρτέλες με παιδικούς ήρωες που είχαν μοιραστεί στους/στις μαθητές/μαθήτριες, με σκοπό την γραπτή τους περιγραφή. Κατά τη διάρκεια της προφορικής περιγραφής της κούκλας, υπήρξε συμμετοχή από την ολομέλεια, με τους/τις μαθητές/μαθήτριες να είναι αυθόρμητοι/αυθόρμητες και πρόθυμοι/πρόθυμες να μιλούν, συμπληρώνοντας τις μεταξύ τους απαντήσεις.

Την τρίτη και τέταρτη μέρα ο Πάρης απουσίαζε με την πρόφαση ότι ήταν άρρωστος. Οι μαθητές/μαθήτριες σε αυτό το διάστημα εξέφραζαν συνεχώς την αγάπη και το ενδιαφέρον τους για αυτόν.

Την πέμπτη μέρα ο Πάρης επέστρεψε διηγούμενος στους φίλους του την περιπέτεια της υγείας του. Με αφορμή μια φράση του, που εμπεριείχε το στοιχείο της παρομοίωσης, πραγματοποιήθηκε επανάληψη του φαινομένου αυτού στην τάξη, ενώ στη συνέχεια τα παιδιά εξήγησαν με επιτυχία στην κούκλα τα όσα είχαν διδαχθεί τις προηγούμενες ημέρες. Ακολούθησαν η ανάγνωση από τον Πάρη (με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού) ενός αγαπημένου του παιδικού βιβλίου, η προφορική επεξεργασία του κειμένου και μία γραπτή δραστηριότητα συγγραφής ιστοριών-αφηγήσεων από τα παιδιά. Στο σημείο αυτό, προς έκπληξή μας, πολλοί/πολλές μαθητές/μαθήτριες αποφάσισαν να δημιουργήσουν μία ιστορία βασισμένη στην κούκλα. Οι ιστορίες διαβάστηκαν και σχολιάστηκαν στην τάξη.

Η σκόπιμη απουσία του Πάρη την έκτη μέρα γέμισε τα παιδιά με ερωτήσεις και αγωνία. Ενημερώσαμε πως η κούκλα βρισκόταν στο χωριό της, απ' όπου δεν μπόρεσε να επιστρέψει λόγω χιονιού. Τη μέρα εκείνη η διδασκαλία στόχευε στην επεξεργασία ανακοινώσεων και στη δημιουργία ανακοίνωσης από τα παιδιά. Καθώς λοιπόν οι μαθητές/μαθήτριες κλήθηκαν, έπειτα από τη διδασκαλία της δομής της ανακοίνωσης, να δημιουργήσουν δικές τους ανακοινώσεις, δυσκολεύτηκαν και, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα τα όσα έπρεπε να συμπεριλάβουν σε αυτές, αξιοποιήθηκε η κούκλα και πιο συγκεκριμένα, δημιουργήθηκε μία ανακοίνωση για το γεγονός και τον λόγο της απουσίας της. Κατόπιν τα παιδιά προέβησαν στη συγγραφή των δικών τους ανακοινώσεων και πολλοί/πολλές μαθητές/μαθήτριες θέλησαν να γράψουν για τον Πάρη, δημιουργώντας ανακοινώσεις που αφορούσαν σε αυτόν.

Την έβδομη μέρα σχεδιάστηκε ένα σενάριο με σκοπό τη δημιουργία γραπτής αγγελίας. Έπειτα από τη διδασκαλία των βασικών χαρακτηριστικών της αγγελίας και τη δημιουργία παραδείγματος συγγραφής αγγελίας στον πίνακα, ο Πάρης επισκέφτηκε τα παιδιά και, ενώ συζητούσε μαζί τους, ξαφνικά ανακάλυψε πως το αγαπημένο του παιχνίδι είχε χαθεί. Η κούκλα ήταν απαρηγόρητη και οι μαθητές/μαθήτριες άρχισαν να αναρωτιούνται για το φυσοκάλαμο. Τότε, αποφάσισαν να βοηθήσουν τον φίλο τους, φτιάχνοντας αγγελίες για το χαμένο φυσοκάλαμο. Προέκυψε έτσι η δημιουργία γραπτής δραστηριότητας έπειτα από επιθυμία των παιδιών, με αφορμή την επικοινωνιακή περίσταση που εμφυσούσε στους/στις μαθητές/μαθήτριες ποικίλες δυνατότητες και εμπειρίες γραφής (Παπαδάτος, 2012:159).

Την τελευταία μέρα ενημερωθήκαμε από ένα τηλεφώνημα πως το παιχνίδι βρέθηκε στην αυλή του σχολείου και μία κοπέλα μάς το έφερε στην τάξη.

### **Τα αποτελέσματα της έρευνας - Συζήτηση**

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν τη θετική επίδραση της κούκλας στη γλωσσική διδασκαλία και στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητών/μαθητριών. Το επικοινωνιακό πλαίσιο που δημιουργήθηκε και τα περιστατικά που στηρίχθηκαν στην κούκλα, έφεραν ευχάριστες εκπλήξεις και επηρέασαν άμεσα τους/τις μαθητές/μαθήτριες, οδηγώντας τους/τες σε γραπτές δραστηριότητες, βασιζόμενες στον Πάρη. Τα παιδιά βρήκαν νόημα σε κάθε γραπτή δραστηριότητα, βιώνοντας ταυτόχρονα τη χαρά της δημιουργίας και αντιλαμβανόμενα τον ρόλο της επικοινωνίας.

Από την ανάλυση των γραπτών κειμένων συμπεραίνεται ότι οι μαθητές/μαθήτριες εμπνεύστηκαν από κάθε είδους ερέθισμα που έλαβαν για την κούκλα καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης, χρησιμοποίησαν τη φαντασία τους, εξέφρασαν συναισθήματα (είτε μέσω του γραπτού σημειωτικού κώδικα, είτε μέσω των αυτοσχέδιων εικαστικών απεικονίσεων), προσπάθησαν να οργανώσουν και να δομήσουν γραπτά και εικαστικά τις σκέψεις και τις γνώσεις τους, να τις προσαρμόσουν στο αντίστοιχο επικοινωνιακό πλαίσιο και να ανταποκριθούν στις ανάλογες απαιτήσεις των κειμενικών ειδών. Οι αφηγήσεις της κούκλας υπήρξαν πλουσιότερες, συνθετότερες και αποτελεσματικότερες από το σύνολο των υπόλοιπων αφηγηματικών κειμένων, οι ανακοινώσεις που γράφτηκαν για τον Πάρη συνδέθηκαν άμεσα με την επικοινωνιακή συγκυρία που επικρατούσε στην τάξη, ενώ οι αγγελίες για το χαμένο φυσοκάλαμο πέτυχαν τον αρχικό σκοπό τους και αποκάλυψαν την αγάπη και την αδυναμία των παιδιών προς την κούκλα.

Όλα αυτά διεξήχθησαν μέσα σε ένα περιβάλλον επικοινωνιακού, χαρούμενου και παιγνιώδη χαρακτήρα. Η παρουσία της κούκλας στη διδασκαλία προκάλεσε την ελευθερία της έκφρασης (κιναισθητικής, προφορικής και γραπτής) και την ενίσχυση της δημιουργικότητας.

Συμπερασματικά, αποδεικνύεται ότι η συνέργεια της κούκλας στη μαθησιακή διαδικασία παρέχει ελευθερία στον/στην παιδαγωγό, μπορεί να εξασφαλίζει ευκαιρίες για την παραγωγή γραπτού λόγου, συνεισφέροντας με δημιουργικό τρόπο στην καλλιέργειά του, να καλλιεργεί συνθήκες προώθησης της χρήσης προφορικού λόγου και να συμβάλλει στον γραμματισμό και στη γνώση. Η κούκλα, όταν ζωντανεύει, γεννά τη μαγεία, προάγει την επίτευξη θεμελιωδών γνωστικών στόχων, χτίζει επικοινωνιακά

πλαίσια, προσφέρει χαρά, γνώση και αγωγή, καθώς και κίνητρα για δημιουργία και συμμετοχή, καθιστώντας τον ρόλο της σημαντικό τόσο στο γνωστικό και νοητικό επίπεδο, όσο και στο κοινωνικό, εκφραστικό και συναισθηματικό επίπεδο.

### **Βιβλιογραφία**

- Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B., Οι εκπαιδευτικοί ερευνούν το έργο τους. Μια εισαγωγή στις μεθόδους της έρευνας δράσης (μτφρ. Μ. Δεληγιάννη), Αθήνα, Μεταίχμιο, 2001.
- Cheese, B., «Creativity and the talented and untalented child as it relates to the art of puppetry», στο M. Bernier M. & J. O' Hare (επιμ.), Puppetry in Education and Therapy: Unlocking Doors to the Mind and Heart, USA, Bloomington Indiana, 2005, 13-16.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison K., Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, (μτφρ. Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθαρά, Μ. Φίλοπούλου), Αθήνα, Μεταίχμιο, 2008.
- Grotowski, J., Για ένα φτωχό θέατρο, Αθήνα, Θεωρία, 1982.
- Hodge, R. & Kress, G., Social Semiotics, Cambridge, Polity, 1988.
- Holler, J., «Puppets in Primary Education», στο UNESCO. Service of Articles on Education, 1965, <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001855/185575eb.pdf> (πρόσβ.: 4 Σεπτεμβρίου 2014).
- Jarka, H., «The Puppet as Teacher», Die Unterrichtspraxis / Teaching German 7(2) (Φθινόπωρο 1974), 116-122.
- Keogh, B., Naylor, S., Downing, B., Maloney, J., Simon, S., «Puppets bringing stories to life in science», Primary Science Review, 92 (2006), 26-28.
- Kress, G. & Van Leeuwen, T., Η Ανάγνωση των Εικόνων: Η Γραμματική του Οπτικού Σχεδιασμού (επιμ.-θεώρ.: Φ. Παπαδημητρίου), Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2010.
- Labov, W. & Waletzky, J., «Narrative analysis: oral versions of personal experience», στο J. Helms (επιμ.), Essays on the Verbal and Visual Arts, Seattle, University of Washington Press, 1967, 12-44.
- Marshall, K., Puppetry in dementia care: connecting through creativity and joy, London, Jessica Kingsley Publishers, 2013.
- Naylor, S., Keogh, B., Downing, B., Manoley, M., Simon, S., «'We talk more, we listen more, we think more, we learn more': Changing the culture in primary science classrooms», Australasian Science Education Research Association Conference (Ιούλιος 2007),

- <http://www.puppetsproject.com/documents/ASERA%202007%20paper.pdf> (πρόσβ.: 2 Μαρτίου 2014).
- Quintero, B.S., Puppetry and art education: a personal journey. University of Iowa, 2011.
- Reidmiller S., «The Benefits of Puppet Use as a Strategy for Teaching Vocabulary at the Secondary School Level with Students Who Have Mixed Learning Disabilities», <http://puppetools.com/Reidmillerresearch.pdf>, 2008 (πρόσβ.: 14 Μαρτίου 2013).
- Rodari, G., Γραμματική της Φαντασίας (μτφρ. Μ. Βερτσώνη-Κοκόλη & Λ. Αγγουρίδου-Στρίντζη), Αθήνα, Τεκμήριο, 1985.
- Stein, N.C., «The definition of a story», *Journal of Pragmatics* 6 (5 – 6), Δεκέμβριος 1982, 487-507.
- Strauss, A. L. & Corbin J., *Grundlagen Qualitativer Sozialforschung*, Weinheim, Belz, Psychologie Verlags Union, 1996.
- Sun, P.-Y. (2003), «Using Drama and Theater To Promote Literacy Development: Some Basic Classroom Applications», Indiana University website, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED477613.pdf>, 2003 (πρόσβ.: 3 Οκτωβρίου 2013).
- Vygotsky, L.S., *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών* (μτφρ. Α. Μπίμπου & Σ. Βοσνιάδου), Αθήνα, Gutenberg, 1997.
- Wallace, A. & Mishina L., «Relations Between The Use Of Puppetry In The Classroom, Student Attention And Student Involvement», [http://www.puppetools.com/amys\\_thesis.pdf](http://www.puppetools.com/amys_thesis.pdf), 2004 (πρόσβ.: 20 Νοεμβρίου 2013).
- Winnicot, D.W., *Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα* (μτφρ. Γ. Κωστόπουλος), Αθήνα, Καστανιώτης, 2000.
- Αναστασόπουλος, Χ., *Κουκλοθεατρικά και όχι μόνο*, Πάτρα, Αχαϊκές εκδόσεις, 1991.
- Αυγητίδου, Σ., *Το Παιχνίδι. Σύγχρονες Ερευνητικές και Διδακτικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2001.
- Βίτσου, Μ., «Η χρήση του κουκλοθεάτρου στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας», στο Μ. Βελιώτη-Γεωργοπούλου (επιμ.), *Κουκλοθέατρο. Το θέατρο της εμπύχωσης*, Ναύπλιο-Αθήνα, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και Αιγόκερω, 2012, 119-136.
- Δημητράτου, Β., *Ο μαγικός κόσμος του κουκλοθεάτρου. Κούκλες & έργα*, Αθήνα, Πατάκη, 2005.
- Θεοχάρη-Περάκη, Ε., *Κουκλοθέατρο. Τέχνη και τεχνική*, Αθήνα, Εστία, 1988

- Κοντογιάννη, Α., «Εφαρμογές νοητικής και κοινωνικο-συναισθηματικής μάθησης με τη συνέργεια της κούκλας», στο Μ. Βελιώτη-Γεωργοπούλου (επιμ.), Κουκλοθέατρο. Το θέατρο της εμπύχωσης, Ναύπλιο-Αθήνα, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και Αιγόκερως, 2012, 105-118.
- Κοντογιάννη, Α., Μια μονογραφία της Άλκηστις και 58 σενάρια των φοιτητών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1993.
- Κοντογιάννη, Α., Κουκλο-θέατρο σκιών, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1992.
- Κουτσογιάννης, Θ., «Η αξιοποίηση του κουκλοθεάτρου στη διδασκαλία του προφορικού και γραπτού λόγου», στο Ν. Γκόβας (επιμ.), Το θέατρο στην εκπαίδευση: μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης. Πρακτικά από τη 2<sup>η</sup> Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2001, 157-162.
- Κωστούλη, Τ. (επιμ.), Ο γραπτός λόγος σε κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια. Κειμενικές πρακτικές και διαδικασίες μάθησης, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο, 2009.
- Κωστούλη, Τ., «Κοινωνικό περιβάλλον, κειμενικές δεξιότητες και σχολική επίδοση», Γλώσσα, 41, 1997, 43-57.
- Λενακάκης, Α., «Θεατροπαιχνίδια και αντικείμενα στο Νηπιαγωγείο. Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αναστοχασμός και Θεωρητική Υποστήριξη εκπαιδευτικού προγράμματος», στο Α. Καρακίτσιος (επιμ.). Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις μέσω του θεάτρου, της μουσικής, των εικαστικών και της παιδικής λογοτεχνίας σε νηπιαγωγεία με παιδιά Ρομά, Θεσσαλονίκη, Πρόγραμμα «Ένταξη και εκπαίδευση των παιδιών Ρομά στις Περιφέρειες Κεντρικής και Δυτικής Μαδεδονίας (Υποέργο 1), 2014 (υπό έκδοση).
- Λενακάκης, Α., «Η Θεατροπαιδαγωγική στην εκπαίδευση: Τάσεις και στάσεις. Μια έρευνα με αφορμή τα σενάρια για τη συνέντευξη των υποψηφίων σχολικών συμβούλων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης», Παιδαγωγικά Ρεύματα στο Αιγαίο, 6-7, 2013, 1-12 (βλ. στο: <http://www.rhodes.aegean.gr/ptde/revmata/magazine.html>).
- Λενακάκης, Α., «Η Θεατροπαιδαγωγική ως νέο μοντέλο παρέμβασης στην αγωγή ατόμων με εμπόδια στη ζωή και στη μάθηση», στο: Η. Κουρκούτας & J.-P. Chartier (επιμ.), Παιδιά και έφηβοι με ψυχοκοινωνικές και μαθησιακές διαταραχές. Στρατηγικές παρέμβασης, Αθήνα, Τοπίο, 2008, 455-470.
- Παπαδάτος, Γ.Σ., Παιδικό βιβλίο και φιλαναγνωσία. Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις – Δραστηριότητες, Αθήνα, Πατάκη, 2012 (β' έκδοση).

Παρούση, Α., Κουκλοθέατρο στην Εκπαίδευση. Εκπαίδευση στο Κουκλοθέατρο, Αθήνα, Πλέθρον, 2012.

Παρούση, Α., Κούκλες Κουκλοθεάτρου, Αθήνα, Πατάκη, 2009 (6<sup>η</sup> έκδοση).

Παρούση, Α. & Τσελφές, Β., «Θεατρική αναπαράσταση επιστημονικών ιδεών από εκπαιδευόμενες νηπιαγωγούς», Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 23, 2011, 151-178.

Χαραλαμπίδης, Α. & Χατζησαββίδης, Σ., Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας. Θεωρία και πρακτική εφαρμογή, Θεσσαλονίκη, Κώδικας, 1997.

**Αντώνης Λενακάκης, Επίκουρος Καθηγητής στην Παιδαγωγική Σχολή (ΤΕΠΑΕ) του ΑΠΘ**  
[2310995036, 6977706291, [alen@nured.auth.gr](mailto:alen@nured.auth.gr)]

**Μαρία Λουλά, Απόφοιτη Παιδαγωγικής Σχολής (ΠΤΔΕ) του ΑΠΘ**  
[6948438227, [marial191@hotmail.com](mailto:marial191@hotmail.com)]